

Posudek bakalářské práce

Autorka: Dorota Sedláčková

Název práce: Následné vzdělávání a péče o lidi s nízkofunkčním autismem

Oponentka: PhDr. Hana Janečková PhD., katedra sociální práce ETF UK

Cílem této bakalářské práce je popsat a vysvětlit autismus jako vývojovou vadu, ale také jako formu jinakosti lidských bytostí. Důraz je tedy položen na jedinečnost každého člověka s autismem, rozmanitost intervencí a náročnost interakce mezi takto postiženými jedinci a společnostmi, včetně nároků na jeho nejbližší okolí. Práce chce přispět k hlubšímu porozumění lidem žijícím s autismem i jejich pečujícím rodinám.

V teoretické části se autorka věnuje diagnostice poruch autistického spektra, jejich klasifikaci, možným příčinám, systému vzdělávání, možnostem pracovního uplatnění i formám péče. Praktická část je postavena na třech kazuistikách z vlastní zkušenosti autorky.

Autorka je s problematikou autismu dobře seznámena a má bohaté praktické zkušenosti. Styl práce je věcný, opírá se o literaturu a další relevantní zdroje. Zdá se však, že její působení v instituci věnující se dlouhodobě vzdělávání dětí s autismem, do určité míry ovlivnilo její vidění věcí, vtáhlo ji do užívaného žargonu, expertního přístupu. Jazyk zvýrazňuje závislost, nesoběstačnost, spolehnutí na odborné znalosti těch, kteří vědí, co lidé s PAS potřebují. Není popsán způsob, jak je vytvářen prostor pro jejich vlastní rozhodování, pro jejich spoluúčast na plánování přechodu ze školy do života. Rozhodující je zde jejich schopnost se vzdělávat, oslabené je vnímání a hodnocení jejich silných stránek, osobních přání, snů a představ, byť byly v některých případech pouze předpokládané. „Mezinárodní úmluva o právech osob se zdravotním postižením“ obrací pozornost k podpoře možností samostatného rozhodování lidí s postižením o vlastním životě a týká se i se lidí s PAS. V seznamu literatury autorka tento zdroj neuvádí a tématem plánování přechodu zaměřené na člověka se ve své teoretické části nezabývá. Neřeší míru a způsoby potřebné podpory, aby přechod mohl být úspěšný.

Kromě této zásadní připomínky lze v textu vnímat jazyk „instituce“ či „služeb“. Mluví se zde o „umístění“ Ivanky, Matěje i Jáchyma (s. 39, 42, 43, 47), o výchově „takto postižených“ (s. 34), o péči o „postižené autismem“ (namísto o podpoře, provázení lidí s poruchou autistického spektra v začlenění do běžného života). Na s. 33 se hovoří o „následné péči“, ale není vysvětleno, po čem tato péče následuje. Autorka pak tuto „péči“ omezuje na sociální služby, zmiňuje možnosti bydlení a možnosti pracovního uplatnění, ale neuvádí zdroje pomoci v přirozeném prostředí člověka a jeho komunity – přátelské kruhy, dobrovolnickou pomoc, aktivity církví, které např. organizují prázdninové pobyty pro celé rodiny zasažené autismem některého ze svých členů. Opomíjí sdílenou péči o děti s autismem, tzv. homesharing, který k nám přinesla organizace Děti úplňku. Na s. 32 autorka hovoří o tom, že „mnohým rodinám...začíná velmi problematická cesta týkající se budoucnosti jejich dítěte“. V práci se však nikde nedočteme, co by se dalo udělat nebo změnit, aby tato cesta byla méně problematická. Jen okrajově a obecně jsou zmíněny aktivity nevládních organizací. Tyto organizace přinášejí velmi konkrétní, inovativní návrhy řešení, mapují problémy, přinášejí požadavky na legislativní změny a prosazují zájmy a práva lidí s PAS a jejich rodin na všech úrovních, včetně parlamentu a vlády. Škoda, že autorka tyto aktivity více nezkoumá a nepřináší nové pohledy na možnosti zlepšování kvality života lidí s poruchou autistického spektra a jejich rodin.

V praktické části autorka využívá kazuistiky svých klientů. Zde se snaží ukázat, jak jsou mladí lidé se stejnou diagnózou odlišní ve svých schopnostech. Její základní metodou bylo studium dokumentů, pozorování klientů v jejich přirozené situaci – v škole, v kontaktu s rodinou, a také rozhovory s kolegy učiteli a s rodiči, jejichž vize o osudu dětí zjišťovala. Jen málo jsou využity různé nástroje plánování zaměřené na člověka, tedy na samotné děti a mladé lidi s PAS (např. profil na jednu stránku, silné a slabé stránky, kruh vztahů, mapa nebo životní cesta) a znázorněn proces plánování přechodu (např. využití plánovacích schůzek, stanovení postupných kroků a způsobů podpory, role rodiny a dalších neformálních zdrojů podpory, využití podpory v rozhodování). Je otázkou, do jaké míry by tyto metody mohly být využity. Bylo by však vhodné, kdyby autorka hledisko vlastní volby klientů nebo alespoň jejich vlastní perspektivy více reflektovala a zohlednila. Kdyby šlo méně o „umísťování“, a více o hledání cest osobního rozvoje, který staví na silných stránkách, potřebné podpoře, vytváření podpůrné sítě, naplňování vlastních představ možností a přání mladých lidí. Matěj by např. na svém přechodu ze školy a z rodiny do samostatného života mohl těžit z pobytu v zařízení se speciálním režimem v blízkosti přírody. Měl by zde k dispozici trvalý dohled, dostatečnou samotu, kterou má rád, mohl by dělat oblíbené aktivity (puzzle) a chodit do přírody. Pomocí by mu mohla být osobní asistence nebo přátelství s dobrovolníkem. Pro zlepšení komunikace s okolím by se mohla vyzkoušet metoda pre-terapie.

Jednotlivé kazuistiky jsou prezentovány strukturovaně, podrobně, zahrnují velké množství informací o klientech, tj. osobní a rodinnou anamnézu, školní anamnézu, specifika chování, plán osobního rozvoje a návrh dalších možností vzdělávání. Autorka postupuje od kazuistiky jednodušší k té nejsložitější. O svých klientech přemýšlí, a hledá pomoc i v situaci, kdy se zdá, že žádné řešení neexistuje. Uvědomuje si, že okolí člověka s autismem by mělo vystoupit z vlastních stereotypů a naučených postojů a proměnit své chování ve prospěch pomoci a přijetí lidí, kteří jsou tak diametrálně jiní.

Po formální jsou problematické velké pasáže doslovných citací, které někdy zahrnují polovinu až 2/3 stránky (s. 14, 16, 17, 20, 30 aj.) Autorka též zápasí se strukturou (číslováním) kapitol v místech, kde se snaží vysvětlit klasifikaci a druhy poruch autistického spektra (chybí kap. 1.3.1. Klasifikace podle typu fungování, dále 1.3.2. Druhy PAS podle Mezinárodní klasifikace nemocí; dále už by číslování nemuselo být: Dětský autismus, Atypický autismus .....).

Shrnutí: Práce je z větší části popisná, opírá se o zdroje dostupné v češtině, některé důležité zdroje nabízející alternativní možnosti pomoci a nový pohled na život s poruchami autistického spektra chybějí, zejména Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. Praktická část využívá metodu případové studie. Kazuistiky jsou metodologicky dobře připravené a ukazují na autorčino zaujetí, hluboký zájem o klienty a snahu najít pro ně tu nejlepší cestu přechodu ze školy do dalšího života.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení stupněm B - C.

Otázka:

Vysvětlete, prosím, co znamená přístup orientovaný na člověka. Jak by se mohl projevit v plánování přechodu Vašich klientů ze školy do života?

V Praze dne 8.6.2021